

Què és un bon text? La mirada sobre els textos des de l'ensenyament i l'aprenentatge

Teresa Ribas i Seix

Grup GREAL Universitat Autònoma de Barcelona

Els objectius de l'escolaritat obligatòria en relació a l'ensenyament de l'escriptura ens porten al domini d'aquesta activitat cognitiva i altament complexa que té per objectiu elaborar textos amb significat. D'aquesta definició ens cal retenir dues idees clau: els textos escrits són portadors de significat i el procés que se segueix per elaborar-los posa en funcionament en l'escriptor activitats mentals diverses i difícils (com seleccionar les informacions rellevants, relacionar-les amb l'objectiu del text, trobar la manera de dir-les per a un destinatari en concret, escollir les formes lingüístiques que puguin vehicular-les millor...).

Ara bé, el sistema d'escriptura ha condicionat la idea que moltes vegades es té del fenomen de l'escriptura. En aquest sentit, moltes persones redueixen el fet de llegir i escriure al domini d'una tècnica, que amb pràctica i constància es pot aprendre. I que un cop s'ha après ja es té per sempre i per a tots els textos. En la mateixa línia, a vegades se suposa també que escriure consisteix a saber transcriure la parla o el pensament verbal en un codi gràfic.

Hi ha estudis que mostren com aquestes idees poc ajustades a les explicacions que el món científic actual dóna de l'escriptura, són especialment preocupants quan parlem de mestres i professorat. Les seves concepcions sobre què és llegir, què és escriure i com se'n pot ensenyar, així com la seva formació lingüística i les seves pràctiques lletrades, constitueixen uns dels factors que influeixen en la consecució d'uns nivells reeixits amb l'alumnat.

És per això que necessitem que en el camp de l'ensenyament, quan ens "mirem" els textos, els entenguem abans que res com uns artefactes lligats a l'activitat humana, que permeten vehicular significats, regular comportaments i acompanyar el procés de construcció de coneixement abstracte. En aquest sentit, i perquè recull una altra concepció de l'escrit, més interessant per a l'ensenyament, volem defensar el concepte de *gènere discursiu* en lloc del de *tipus de text*, molt present encara en manuals escolars i materials per als docents.

A la segona meitat del segle xx, amb un afany classificatori i amb l'objectiu de descriure els textos, es desenvolupen estudis centrats en els seus aspectes tècnics i formals. Aquests estudis ens proposen diverses tipologies classificatòries, que poc a poc accepten que hi ha textos "mixtos" (Adam, 1992) i fins i tot que els tipus textuais possibles són infinits, perquè els textos evolucionen en l'espai i en el temps (Bronckart, 1985). Paral·lelament a les teories dels grans psicòlegs russos i de l'interaccionisme sociodiscursiu, es planteja la noció de *gènere discursiu* associada a les formes que prenen els diferents enunciats verbals en les diverses esferes d'ús

de la llengua, que són inesgotables perquè així ho són també les possibilitats de l'activitat humana (Bakhtin, 1982).

Els gèneres discursius o gèneres de text responen així a una concepció del llenguatge, i també del llenguatge escrit, eminentment social, que té sentit perquè els humans existim en comunitat i perquè som éssers intencionalment. Cada gènere té unes característiques lingüístiques i discursives específiques, i per això funcionen com a "models" per als escriptors. D'aquesta manera ho expressa un estudiós de l'escriptura des d'aquest enfocament sociocultural que defensem:

"Els gèneres no són formes. Els gèneres són maneres de viure, maneres de ser. Són marcs per a l'acció social. Són entorns per aprendre. Espais on es construeix significat. Modelen els nostres pensaments i les comunicacions amb les quals interactuem. Són els llocs familiars on anem a parar per crear accions comunicatives intel·ligibles amb els altres i guies per explorar el que és desconegut." (Bazerman, 1997: 19)

Així, amb aquests pressupòsits, la nostra manera d'entendre l'ensenyament de l'escriptura canvia i ens fa considerar que els models antics són obsolets: ara estem convençuts que la tasca de la institució escolar és ensenyar els aprenents a participar en intercanvis verbals utilitzant el llenguatge propi de cada situació. Com ho podem fer?

En primer lloc caldrà posar molt d'èmfasi en els factors contextuals de l'escriptura: no s'aprendrà a escriure seguint només regles o aplicant instruccions estandarditzades, sinó posant els aprenents en contextos que permetin un compromís amb l'escrit, és a dir, la implicació de l'autor amb el text, la creació de significat, l'exploració i el qüestionament, la col·laboració amb els més experts. (Chapman, 1999: 473). Així, cal aprendre a buscar el sentit del que es vol expressar a la vegada que es busquen els elements del sistema de la llengua que permetin fer-ho: no hi ha uns coneixements que es necessitin abans que els altres (Nemirovsky, 1999: 29).

Ara bé, com podem decidir si un text és un bon text? És clar que un text escrit s'ha d'ajustar a uns paràmetres de correcció que responen a diferents nivells: des de l'ortografia, tipografia i disposició en l'espai, fins a la selecció, organització i coherència de les idees, passant pel bon ús dels mecanismes cohesius que fan que un text sigui comprensible i s'ajusti a la normativa requerida segons el grau de formalitat en cada cas. Però un text ha de, sobretot, voler dir alguna cosa, tenir un propòsit, tenir una intenció, que s'ha de manifestar en la tria de l'estructura, del lèxic, de les construccions gramaticals, i que ha de ser apropiada per al tipus de destinatari que s'estigui imaginant i per al mitjà on hagi de ser editat o publicat. La funció del text determina moltes de les decisions que es prendran.

Ensenyar a escriure, doncs, ha de recollir aquests aspectes que acabem de mencionar, que han de ser també avaluats, juntament amb tots els altres. Hi ha algunes situacions d'ensenyament, però, que no permeten ni aprendre ni ser avaluat des d'aquests paràmetres "comunicatius" del text: si el text es demana sense facilitar que l'alumnat es formuli explícitament la seva intenció, aquest contingut fonamental del text no podrà ser après. Tampoc no es podrà avaluar si l'alumne ha sabut ajustar el seu text al propòsit que tenia.

En conclusió: la nostra mirada dels textos ens ha de permetre avaluar no només aspectes relacionats amb el sistema i el codi de la llengua, sinó també aquelles característiques que fan dels textos eines de comunicació al servei de les persones. Aquests coneixements han de poder ser apresos a través de les situacions comunicatives que creem a la classe i al centre, que permetin escriure amb una intenció i una funció.

Referències bibliogràfiques:

- ADAM, J.M. (1992) *Les textes: types et prototypes*. França: Nathan.
- BAKHTIN, M. (1982) *Estética de la creación verbal*. México: Siglo XXI.
- BAZERMAN, C. (1997) The life of genre, the life in the classroom. *Genre and writing: Issues, arguments, alternatives*, 19-26.
- BRONCKART, J.P., D. BAIN, B. SCHNEUWLY, C. DAVAU (1985) *Le fonctionnement des discours*. Neuchâtel: Delachaux et Niestlé.
- CHAPMAN, M. L. (1999) "Situated, Social, Active. Rewriting Genre in the Elementary Classroom". *Written Communication*, 16(4), 469-490.
- NEMIROVSKY, M. (1999) *Sobre la enseñanza del lenguaje escrito... y temas aledaños*. México DF: Paidós.

Curs 2014-2015